

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1538>

Volume 6 Issue 6, p. 739-767, June 2013

**MİZAH TARZLARI, YARATICILIK VE YAŞAM DOYUMU:
ORTA ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME ***

*HUMOR STYLES, CREATIVITY AND LIFE SATISFACTION: A STUDY ON
HIGH SCHOOL STUDENTS*

Uzman Psik. Dan. Ömer AY

Yrd. Doç. Dr. Rıza GÖKLER

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Recep KOÇAK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Abstract

The main purpose of this study is to investigate the explanatory role of humor styles and creativity level of high school students on their life satisfaction level. Also it is investigated that there is a meaningful difference humor styles, creativity, academic achievement and life satisfaction of high school students according to their type of school, perceived income status and the mother's employment status.

The research is a study done in the relational survey model, and has been carried out with 390 adolescent participants 201 female and 189 male students who are selected randomly among the 10th and 11th grade students, between 14-18 ages. In this study "Personal Demographic Information Sheet", "Humor

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

Styles Questionnaire”, “How creative are you?” and Multidimensional Students Life Satisfaction Scales were used to collect research data.

In order to answer to research questions t-test, Pearson correlation, ANOVA and regression analyses were performed for data analysis. As a result of the analysis, it has been found that when the predictive power of the variables are taken into consideration, among the variables that make positive contribution to life satisfaction of students; participatory humor ($\beta = .17$) comes first, self-defeating humor ($\beta = .15$) comes second, aggressive humor style ($\beta = -.12$), comes third, self enhancing humor style ($\beta = .12$) comes fourth and creativity level's comes ($\beta = -.11$) last.

According to the results of the regression analysis If the humor styles' (participatory humor, self enhancing humor, aggressive humor and self-defeating) and creativity levels of students' taken together in terms of life satisfaction It is understood that there is a significant relationship between them ($r = .34$, $P < .001$). In this research, some findings are also given about whether there is a significant differentiation between humor styles, creativity and life satisfaction levels according to the independent variables

Key Words: Humor Styles, Creativity, Life Satisfaction

Öz

Orta öğretim öğrencilerinin mizah tarzları ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyum düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolünün incelenmesi bu araştırmanın temel amacıdır. Ayrıca öğrencilerin mizah tarzları, yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyum düzeyleri okul türü, algılanan gelir durumu ve annenin çalışma durumu gibi çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

Araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılan bir çalışma olup, 201 kız ve 189 erkek öğrenciden oluşan çalışma gurubu ile yürütülmüştür. Araştırma verilerini toplamak için; Mizah Tarzları Ölçeği, Yaratıcılık Ölçeği, yaşam doyum düzeylerini tespit etmek için Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ve ayrıca araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Araştırma soruları cevaplamak için Pearson korelasyon tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizleri uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde (β) öğrencilerin yaşam doyum düzeylerini yordayan değişkenler önem sırasına göre birinci sırada katılımcı mizah olduğu ($\beta = .17$) ve bu değişkenin yaşam doyum düzeyinin en önemli yordayıcısı olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sırada kendini yıkıcı mizah tarzı ($\beta = -.15$), üçüncü sırada saldırgan mizah tarzı ($\beta = -.12$), dördüncü sırada kendini geliştirici mizah tarzı ($\beta = .12$), beşinci ve son sırada ise yaratıcılığın yer aldığı bulgularına ulaşılmıştır ($\beta = -.11$).

Regresyon analizi sonucuna göre öğrencilerin mizah tarzları (katılımcı, kendini geliştirici, saldırgan ve kendini yıkıcı) ve yaratıcılık düzeyleri birlikte ele alındığında yaşam doyum düzeyi ile arasında .34 düzeyinde anlamlı ilişkiler

olduğu anlaşılmaktadır (R=.34, P<.001). Ayrıca araştırmada mizah tarzları, yaratıcılık düzeyleri ve yaşam doyum düzeylerinin bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılaşma olup olmadığına dair bulgulara da yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mizah Tarzları, Yaratıcılık, Yaşam Doymu

GİRİŞ

“Mizahın olmadığı bir yerde yaşamak çok zor ve sıkıcıdır. Her şeyin mizaha dönüştüğü bir yerde yaşamak ise olanaksızdır.”

Berthol BRECHT

Mizah, insanların toplu yaşamaya başladıklarından bu yana var olan bir olgudur. Psiko sosyal bir varlık olan insanın sosyal ilişkilerinde mizahın özel bir yeri vardır. Her ne kadar mizah insanların toplu olarak yaşamalarıyla başlasa da, temeli insanın konuşma, ağlama, uyuma gibi doğal bir özelliği olan gülme duygusuna dayanır. Diğer bir deyişle, insanın yapısında var olan gülme duygusu veya özelliği, psikolojik yapısı ve sosyal çevrenin alışılmışlığının dışında bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Bizdeki Nasrettin hoca gibi tarih boyunca her toplumda mizah karakteri ile ön plana çıkan şahsiyetler ola gelmiştir. Mizah, hayatın hemen her aşamasında görülen bir nükte, bir zarafettir. Mizahta konu seçilmez; aksine konu kendini seçtirir. Politika, sosyal olaylar, alışkanlıklar, günlük hayat, aktüalite vs. her şey ona konu olabilir. Günlük yaşamda kişilerarası ilişkilerde yaşam kalitesinin artmasında, toplumsal yaşamın huzuru ve mutluluğunda mizahın önemli rol oynadığını söylemek doğru olacaktır. İnsan doğası gereği sürekli aynı ruh halini sakinliğini koruyamaz ve sıkıntı ve strese girebilir. İnsanlar günlük yaşam telaşının verdiği yorgunluk ve sıkıntılardan kurtulmak istediğinde bir takım eylemlere yönelir. İşte bu eylemlerin başında da mizah tepkileri gelir. (Shammi ve Stuss, 1999., Aydın,G, 1993., Aydın, İ.S, 2006).

Günlük yaşamda mizah kullanımının, uyumlu ya da uyumsuz ve bireyin kendi içinde (intrapsişik) ya da kişiler arası oluşuna göre belirlenecek dört farklı tarzı vardır (Martin, R. A. ve Lefcourt, H. M. (1983). Bu tarzlar aynı zamanda mizahın kullanımındaki farklılıkları ifade etmektedir. Bu mizah tarzlarında ikisi psikolojik olarak iyi olma durumu açısından olumlu -sağlıklı mizah (Kendini geliştirici, Katılımcı mizah) ve diğer ikisi de psikolojik olarak iyi olma durumu açısından olumsuz -sağlıksız mizah (Saldırgan mizah ve Kendini yıkıcı mizah) tarzlarıdır (Ericson ve Feildstein, 2007). Kendini Geliştirici Mizah: Kişinin mizahı kendisine katkıda bulunmak amacıyla hoşgörülü ve başkalarına zarar vermeyecek biçimde kullandığı tarzıdır. Katılımcı mizah: Bireyin mizahı başkalarıyla ilişkilerine katkıda bulunmak sosyal ilişkilerini geliştirmek amacıyla kendisini ve başkalarını kabul edici ve hoşgörülü bir biçimde kullanabilmesi durumudur. Saldırgan Mizah: Birey mizahı kendisine katkıda bulunmak amacıyla diğerlerinin aleyhine ve onların zarar görmesi pahasına da kullanabildiği durumdur. Kendini yıkıcı mizah: Bireyin başkalarıyla ilişkilerine katkıda

bulunmak sosyal ilişkilerini geliştirmek amacıyla mizahı kendi aleyhine ve kendisine zarar verici biçimde kullandığı durumdur. (Yerlikaya, 2003 ve İlhan, 2005).

Mizah, toplumsal ve bireysel sorunlara, yaratıcılığın uyarılması sonucunda herkesçe kabul edilebilir çözümler üretilmesini sağlar. Özellikle köklü kültür ve medeniyet değişmelerinin yaşandığı, yeni çözüm yollarının ve sentezlerinin arandığı buhranlı dönemlerde mizah kullanım yoğunluğunun arttığı görülür. Nitekim Nasreddin Hoca da Anadolu'nun en buhranlı döneminde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle insanların en zor anlarında bile mizahı rahatlama unsuru olarak kullandıkları ve sorunların çözümünde kullanılması için yeni nesillere aktararak kültüre katkı sağladığı bir gerçektir. Günümüzde mizah, geniş bir biçimde oldukça istendik -hatta üstün- bir kişilik özelliği olarak kabul edilmekte ve yüksek mizah duygusuna sahip bireylerin yaratıcılık gibi olumlu bazı kişilik özelliklerine de sahip oldukları düşünülmektedir (Yerlikaya, 2003 ve Yerlikaya, 2007).

Yaratıcılık kavramının günümüzde bilim insanları tarafından açık ve kesin bir tanımı yapılamamaktadır. Bazılarına göre yaratıcılık bir işlem, bazılarına göre ise bir üründür. Ancak yaratıcılık kavramı üzerinde bilim insanlarınca üzerinde uzlaşılan ortak nokta; yaratıcılığın yeni ve farklı bir şey yapmak olduğu ya da gözlenebilen bir ürüne bağlı olarak yaratıcılığın değerlendirilebileceği şeklindedir. Rouquette'e (1992) göre yaratıcılık; baskı, kişi, işlem ve ürünün birbirleriyle kaynaşmasından oluşmaktadır. Torrance'a göre yaratıcılık; kişinin bir problem karşısında problemin çözümünde yeni bir ürün ortaya koymasıdır. Bu bağlamda Torrance yaratıcılığı bir eylem olarak tanımlamış ve yaratıcılık eyleminin artistik olabileceği gibi, mekanik ve teorik olabileceğini belirtmektedir (Aslan, 2001., Gülel, 2006., Yavuzer, 1994).

Alışlagelmişin dışında yaratıcı düşünen bireyler doğal olarak, normal düşünen bir insandan farklı niteliklere sahip olmalıdır. Yaratıcı düşünenler diğer bireylere göre daha esnektirler ve yeni durumlara daha kolay uyum sağlarlar, daha dikkatlidirler, başkalarının değer verdiği şeyleri görürler ve bunlara değer verirler. Çevreye ve diğer insanlara karşı daha uyumlu ve duyarlıdır. Kendilerine güvenleri vardır ve kendilerinden emindirler (Carin ve Sund, 1985). Yaratıcılık, bireyin doğuştan getirdiği özelliklerinden biridir. Yaratıcılık; öğrenilmiş davranışlar değildir. Öğrenilmiş davranışlar olmadığından yaratıcılığı çocuklarda gözlemlemek daha kolaydır. Çocuklar kendisini yaratma eylemine itecek istence farkında olmadan sahiptir. Hayal gücü, duygu ve düşünceleri, içten gelen motivasyonla birleşir ve düşüncelerini özgürce ifade ederler (Özden, 1993., Karakuş, 2001).

İnsanın en etkili etkinliklerinden birisi de zihinsel yeteneklerini yeni, orjinal bir ürün ortaya koymak amacıyla kullandığı yaratıcılığdır. Bilginin çok hızlı gelişip, değiştiği bu çağda toplumların bu değişim hızını yakalayabilmesi için aktif, düşünen, yaratan, sorun çözen ve kendini sürekli yenileyebilen bireylere ihtiyaç vardır. Bu özellikteki insanların yetişebilmesi için ise eğitim programlarının bu yönde eğitim verecek şekilde hazırlanması gerekmektedir. Bu nedenle birçok bilim insanı ve sanatçı, yaratıcılığın önemi üzerinde durmakta ve birçok eğitimci de öğrencilerin yaratıcılık

yeteneklerini nasıl arttırabilecekleri konusunda çalışmalar yapmaktadırlar (Erdoğan, 2006 a ve Erdoğan, 2006 b). Toplumsal ve kültürel değişmelerin büyük bir hızla yaşandığı, geçmişteki bir takım doğruların yanlış olabileceklerinin tartışıldığı günümüz çağdaş toplularında yaratıcılık özelliği ön plana çıkmış araştırmacı, yeni ve orijinal fikirler, ürünler ortaya koyan, diğerlerinden farklı düşünen bireylere çok ihtiyaç olduğu açık bir gerçektir. Geleceğin problemlerinin belki de geçmişin çözüm yolları ile çözülemeyeceği gerçeği, yaratıcı düşünen bireylere olan ihtiyacı ortaya koymaktadır (Rıza, E. T. 2000., Baykal, A, 2004., Güngör, 2006).

İlk kez Neugarten tarafından ortaya atılan yaşam doymu kavramı, bir insanın beklentileriyle (ne istediği), elinde olanların (neye sahip olduğu) karşılaştırılmasıyla elde edilen durum ya da sonuç olarak tanımlanmaktadır (Akt, Özer ve Karabulut, 2003). Başka bir ifade ile yaşam doymu bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun bir biçimde bireyin tüm yaşamını pozitif yönde değerlendirmesi olarak belirtilmektedir Bazı düşünürler ise yaşam doymu bir anlamda bireyin belirlediği hedeflere ulaşma derecesi beklentilerini karşılama düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Diener, E., Emmons, R.A., Larson, R.J., ve Griffin, S. 1985 ve Veenhoven, 1991). Bireyin kendini iyi hissetmenin anahtarı olarak nitelendirilen yaşam doymu geniş anlamda kişinin kendi seçtiği kriterlere göre yaşamının niteliği hakkındaki genel değerlendirmesi olarak ele tanımlanmaktadır. Yaşam doymu ile iyimserlik arasında pozitif bir ilişki olduğu araştırma bulguları desteklenmektedir. Bu araştırma sonuçlarına göre öznel iyi oluş bireyin yaşamını bilişsel ve duygusal bir bakış açısıyla değerlendirmesi olarak ifade edilmesi olarak görülürken yaşam doymu ise bireyin mutluluğu ile ilgili olarak öznel iyi oluşun bilişsel yönünü temsil ettiği vurgulanmaktadır (Diener, 1984; Diener, Emmons, Larson, & Griffin, 1985; Bourland, Stanley ve Snyder 2000). Diener ve Lucas'a (1999) göre, yaşam doymu hali hazır yaşamdan doym, yaşamı değiştirme isteği, geçmişten doym, gelecekte doym ve kişinin yakınlarının o kişinin yaşamı hakkındaki görüşlerini kapsamaktadır. Doym alanları ise iş, aile, serbest zaman, sağlık, para, benlik ve kişinin yakın çevresi olabilmektedir. Peterson, Park ve Seligman göre (2005), yaşam doymu ve mutluluğun hayattan haz alma, hayatta anlam bulma ve bir duruma, kişiye ya da yaşantıya bağlılık şeklinde üç boyutlu olduğunu ifade etmektedirler.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; orta öğretim kademesindeki öğrencilerin mizah tarzları (kendini geliştirici mizah, katılımcı mizah, saldırgan mizah, kendini yıkıcı mizah) ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doym düzeylerini açıklamada anlamlı değişkenler olup olmadığını incelemektir. Ayrıca öğrencilerinin mizah tarzları ile birlikte akademik başarı, yaratıcılık ve yaşam doymu düzeylerinin *cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, anne çalışma durumu* gibi bağımsız değişkenler göre farklılaşma gösterip göstermediğinin incelemesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Mizah ile ilgili son zamanlarda yapılan çalışmalar mizahın, olumlu kişilik özellikleri ve uyumlu başa çıkma becerileri ile ilişkileri, stres ve kaygı azaltıcı etkileri ve kişiler arası ilişkileri geliştirici yönlerini ortaya koymuştur (Yerlikaya, 2003). Bu durum mizah kullanımının bireylerin yaşam doyum düzeyleri ile ilişkili olabileceğinin kanıtı sayılabilir. Bu nedenle öğrencilerin mizah tarzları ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişki incelenmesine ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitimde artık yaratıcılığın önemi değil, yaratıcılığın nasıl geliştirilebileceği tartışılmaktadır. Çünkü gerek yaratıcılık, gerekse sorun çözme konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında, yaratıcı düşünme ve sorun çözmenin doğuştan getirilen yetenekler olduğu kabul edilmekle birlikte, öğrenilebilir yetenekler de olduğu, uygun programlar geliştirilip, uygun ortamlar oluşturulduğu sürece, bu yeteneklere sahip bireylerin yaratıcılık yeteneklerini geliştirebildikleri sonucu ortaya çıkmaktadır (Karakuş, 2001). Bu sonuç yaratıcılık üzerine yapılan araştırma bulgularının eğitim faaliyetlerinde kullanılabilirliğinin işaretidir. Bu nedenle bu araştırma bulgularının da eğitim programcılarına, eğitimcilere anne ve babalara ışık tutması umulmaktadır.

Yapılan literatür taramasında yaşam doyumunu ile ilgili çalışmaların evlilik, iş, yaşlanma gibi, daha çok yetişkinlerin yaşam alanına giren konularda yoğunlaştığı çocuk ve ergenlerin yaşam doyumlarını konu alan çalışmaların ise yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır. Oysa yapılan bazı araştırma sonuçlarında çocuk ve ergenlerdeki yaşam doyumunu düzeyi düştükçe dışa dönüklük, içsel kontrol odağı, benlik kavramı, aktif başa çıkma ve prososyal davranışların azaldığı; bağımlılık yapıcı madde kullanımı ve psikopatolojik davranışların da arttığı bulgularına ulaşılmıştır (Çetinkaya, 2004., Keser, 2005., Çivitçi, 2007., Dost, 2007., Gümüşbaş, 2008., Gündoğar, Diğ, 2007., Çeçen, 2008., Şahin, 2010). Bu durum yapmış olduğumuz bu çalışmaların alandaki eksikliğe gidermeye katkıda bulunması ve gelecekteki çalışmalara ışık tutması açısından önem görülmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin ergenlik döneminde bedensel, duygusal ve sosyal gelişim açısından kritik sayılabilecek yaşları içermesi, bu dönemdeki öğrencilerin yaşam doyumunu etkileyebilecek faktörlerin ve yaşam doyumunu ile ilişkili psikolojik değişkenlerin incelenmesini de gerekli kılmaktadır. Öğrencinin günlük yaşamda çeşitli alanlardaki başarısını, gelişimini ve ilişkilerini etkileyen mizah tarzlarının, onun sosyal ve zihinsel gelişimi ile yakından ilişkili olan yaratıcılığın, yaşam doyumunu düzeyi ile ilişkisini araştırıp yordamak bu araştırmanın en önemli amacını oluşturmaktadır. Yapılan literatür taramasında yukarıdaki değişkenleri birlikte ele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle öğrencilerin akademik ve kişisel gelişimleri için son derece önemli özellikler olan mizah tarzları, yaratıcılık düzeyleri ve yaşam doyumunu gibi değişkenler arasındaki ilişki ve etkileşimlerin, incelenmesinden elde edilen bulguların, kişisel ve sosyal gelişimlerinde önemli yer tutan başta anne-babalara, okulların rehberlik servislerine ve öğretmenlere katkı sağlayacağı düşüncesi

araştırmanın önemli gerekçelerindedir. Ayrıca bu araştırma bulgularının alandaki bu eksikliği gidererek alana önemli katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Problem Cümlesi

“Orta öğretim öğrencilerinin mizah tarzları ve yaratıcılık düzeyleri, yaşam doyum düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?” Sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Ayrıca öğrencilerin mizah tarzları, yaratıcılık ve yaşam doyum düzeylerinin akademik başarılarının; cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, annenin çalışma durumu gibi bağımsız değişkenlere göre farklılaşma gösterip göstermediği sorgulanacaktır. Araştırmanın belirlenen problem durumu doğrultusunda araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

Alt Problemler

1. Öğrencilerin kullandıkları mizah tarzları (kendini geliştirici, katılımcı, saldırgan, kendini yıkıcı) ile yaratıcılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Öğrencilerin kullandıkları mizah tarzları (kendini geliştirici, katılımcı, saldırgan, kendini yıkıcı) ile yaşam doyum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Öğrencilerin Akademik başarıları (OKS Puanı), Yaratıcılık düzeyleri, Mizah tarzları ve Yaşam doyumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
5. Öğrencilerin kullandıkları mizah tarzları (kendini geliştirici, katılımcı, saldırgan, kendini yıkıcı) ile cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, annenin çalışma durumu, gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, annenin çalışma durumu, gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Öğrencilerin yaşam doyum düzeyleri cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, annenin çalışma durumu, gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. Öğrencilerin mizah tarzları ve yaratıcılık düzeyleri, yaşam doyum düzeylerinin anlamlı yordayıcısı mıdır?

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, çalışma gurubu, veri toplama araçları, verilerin çözümü ve yorumlanması ilgili bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Bu araştırmanın orta öğretim kademesindeki öğrencilerin mizah tarzları ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyum düzeylerini açıklamada anlamlı değişkenler olup olmadığının ve *cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, anne çalışma durumu* gibi demografik özelliklere bağlı olarak değişimlerinin incelendiği ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır.

Çalışma Gurubu

2009–2010 eğitim öğretim yılında İl Merkezinde hizmet veren orta öğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan 10. ve 11. sınıf düzeyindeki öğrencilerden kolayda örneklem yolu ile alınan 201 kız, 189 erkek olmak üzere toplam 390 öğrenci bu araştırmanın çalışma gurubunu oluşturmaktadır.

Çalışma Gurubu Özellikleri-Betimsel İstatistikler

Araştırmaya katılan bireylerin bağımsız değişkenlere (Cinsiyet, Okul türü, Algılanan gelir durumu ve Anne çalışma durumu) göre dağılımları gösteren betimsel istatistik sonuçları aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkeni açısından dağılımlarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. Kızlar (N=201) örneklemin %51.5'ini oluştururken erkekler (N=189) örneklemin %48.5'ini oluşturmaktadır. Diğer yandan araştırmaya katılan öğrencilerin okul türüne göre dağılımları; Genel Lise (N=137) örneklemin %35.1'ini, Anadolu Lisesi (N=135) örneklemin %34.6'sını, Meslek Lisesi (N=118) örneklemin %30.3'ünü oluşturduğu anlaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin algılanan gelir durumlarına göre üst düzey (N=44) örneklemin %11.3'ünü oluştururken, orta düzey (N=321) örneklemin % 82.3'ünü, alt düzey (N=25) ise örneklemin %6.4'ünü oluşturmaktadır. Buna göre örneklemine katılan öğrencilerden üst ve alt gelir gurubunun birbirine yakın olduğu, orta gelir gurubunun ise diğer iki gelir gurubuna daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca annesi çalışmayan öğrenciler (N=326) örneklemin %83.6'sını oluştururken, annesi çalışan öğrenciler (N=64) örneklemin %16.4'ünü oluşturmaktadır. Öğrencilerin anne çalışma durumuna göre dağılımları incelendiğinde annesi çalışmayan öğrencilerin sayısının annesi çalışan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacında belirtilen sorulara yanıt verebilmek için öğrencilerin mizah tarzları, yaratıcılık düzeyleri, yaşam doyum düzeyleri ve bağımsız değişkenlerle ilgili verileri toplamak için dört aşamadan oluşan bir veri toplama seti

oluşturulmuştur. Birincisi araştırmacı tarafından örneklem gurubu ile ilgili sosyo-demografik verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” dur. İkincisi öğrencilerin mizah tarzlarını belirlemek amacıyla Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray ve Weir (2003) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Yerlikaya (2003) tarafından gerçekleştirilen “Mizah Tarzları Ölçeği (Humor Styles Questionnaire)”, üçüncüsü öğrencilerinin yaratıcılıklarını belirlemek amacıyla Whetton ve Cameron (2002) tarafından geliştirilen “how creative are you?” adlı ölçekten Aksoy (2004) tarafından uyarlanan “Yaratıcılık Ölçeği” ve dördüncüsü ise öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerini belirlemek için Huebner (1994) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Çivitçi (2007) tarafından yapılan “Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği (Multidimensional Students Life Satisfaction Scale)” kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasından sonra, Mizah Tarzları Ölçeği, Yaratıcılık Ölçeği, Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu’ndan toplanan verilerin işlenmesi ve yorumlanması için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 15.0 programı kullanılmıştır. Ham veriler öncelikle bu programa aktarılmış normallik varsayımları kontrol edildikten sonra analize hazır hale getirilmiştir. Daha sonra ise SPSS programı kullanılarak analizler yapılmıştır. Verilerin analizi için “Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı” “İlişkisiz Örneklemeler İçin t-Testi” ve “İlişkisiz Örneklemeler İçin Tek Faktörlü ANOVA” analizleri ve “Çoklu Regresyon” analizlerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın genel amacı ve bu amaç doğrultusunda belirlenen araştırma soruları çerçevesinde uygulanan analizler ve bunlara ait bulgular özetlenmiştir.

“Öğrencilerin kullandıkları mizah tarzları (kendini geliştirici, katılımcı, saldırgan, kendini yıkıcı) ile yaratıcılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Tablo-1. Öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile mizah tarzları arasındaki ilişki

Mizah Tarzları		Yaratıcılık Düzeyi	r ²
Katılımcı Mizah	R	.036	.001
	P	.484	
	N	390	
Kendini Geliştirici Mizah	R	.113*	.01
	P	.025	
	N	390	
Saldırgan Mizah	R	.124*	.01
	P	.014	

	N	390	
Kendini Yıkıcı Mizah	R	.156**	.02
	P	.002	
	N	390	

*P< .05 (Korelasyon katsayısı 0.05 düzeyinde anlamlıdır)

**P<.01 (Korelasyon katsayısı 0.01 düzeyinde anlamlıdır)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde öğrencilerin mizah tarzları alt boyutlarından katılımcı mizah düzeyleri ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı gözlenmektedir ($p>05$). Ancak öğrencilerin mizah tarzları alt ölçeklerinden kendini geliştirici mizah düzeyleri ile yaratıcılık puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($r = .113$, $p<.05$). Buna göre öğrencilerin kendini geliştirici mizah düzeyleri arttıkça yaratıcılık düzeylerinin arttığı söylenebilir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile saldırgan mizah düzeyleri arasında ($r = .124$, $p<.05$) ve yaratıcılık düzeyleri ile kendini yıkıcı mizah tarzları arasında ($r = .156$, $p<.01$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

“Öğrencilerin kullandıkları mizah tarzları (kendini geliştirici, katılımcı, saldırgan, kendini yıkıcı) ile yaşam doyumu düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Öğrencilerin Mizah Tarzları ve Yaşam Doyumu düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon testi uygulanmış olup sonuçlar aşağıda tablo olarak verilmiştir.

Öğrencilerin Mizah Tarzları ile Yaşam Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişki (Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı)

Mizah Tarzları		Yaşam Doyumu Düzeyi	r^2
Katılımcı Mizah	R	.221**	.04
	P	.000	
	N	390	
	R	.154**	.02
Kendini Geliştirici Mizah	P	.002	
	N	390	
	R	-.168**	.02
	P	.001	
Saldırgan Mizah	N	390	
	R	-.179**	.03
	P	.000	
	N	390	

** (P<.001) (Korelasyon katsayısı .001 düzeyinde anlamlıdır).

** (P<.005) (Korelasyon katsayısı .005 düzeyinde anlamlıdır).

Tablodaki veriler incelendiğinde öğrencilerin mizah tarzları ve yaşam doymu arasındaki ilişki incelendiğinde, Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doymu Ölçeği (ÇÖYDÖ) ile Mizah Tarzları Ölçeğinden (MTÖ) alınan puanlar arasında hem pozitif yönde hem de negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin mizah tarzları ölçeği alt boyutlarından katılımcı mizah tarzları puanları ile yaşam doymu düzeyleri arasında ($r=.221$, $p<.001$; ($r^2= .04$)) ve kendini geliştirici mizah puanları ile yaşam doymu düzeyleri ile arasında ($r=.154$, $p<.005$; ($r^2= .02$)) pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Ancak saldırgan mizah alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile yaşam doymu düzeylerinin arasında ($r=-.168$, $p<.005$; ($r^2= .02$)) ve kendini yıkıcı mizah ile yaşam doymu düzeyi arasında ($r=-.179$, $p<.001$; ($r^2= .03$)) negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

“Öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile yaşam doymu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

Öğrencilerin Mizah Tarzları ve Yaşam Doymu düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu testi uygulanmış olup analiz sonuçları aşağıda tablo da verilmiştir.

Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyleri ile Yaşam Doymu Düzeyleri Arasındaki İlişki (Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı)

		Yaşam Doymu Düzeyi	r^2
	R	-.134**	
Yaratıcılık Düzeyi	P	.008	.01
	N	390	

*P< .01 (Korelasyon katsayısı .01 düzeyinde anlamlıdır)

Tablo da verilen korelasyon değeri incelendiğinde katılımcıların yaşam doymu düzeyleri ile yaratıcılık düzeyi puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmaktadır ($r=-.134$, $p<.01$). Ayrıca determinasyon katsayısı ($r^2= .01$) dikkate alındığında, katılımcıların yaratıcılık düzeyindeki toplam varyansın (değişkenliğin) % 1'inin yaşam doymu düzeyinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumun yaratıcılığı yüksek olan öğrencilerin beklentilerini yüksek olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

“Öğrencilerin akademik başarıları (OKS Puanı) ile yaratıcılık düzeyleri, mizah tarzları ve yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?”

Öğrencilerin akademik başarıları düzeyleri (OKS Puanı) ile yaratıcılık düzeyleri, mizah tarzları ve yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu testi uygulanmış ve elde edilen bulgular aşağıda Tablo 4.9’da verilmiştir.

Öğrencilerin Akademik Başarıları (OKS Puanı) İle Yaratıcılık Düzeyleri, Mizah Tarzları ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişki

		Akademik Başarı (OKS Puanları)	r ²
Yaratıcılık	R	.195	.03
	P	.000*	
	N	390	
Katılımcı Mizah	R	.220	.04
	P	.000*	
	N	390	
Kendini Geliştirici Mizah	R	.074	.005
	P	.143	
	N	390	
Saldırgan Mizah	R	-.023	.000
	P	.657	
	N	390	
Kendini Yıkıcı Mizah	R	-.085	.007
	P	.093	
	N	390	
Yaşam Doyumu	R	-.122	.01
	P	.016**	
	N	390	

*P< .001 (Korelasyon katsayısı .001 düzeyinde anlamlıdır)

**P< .05 (Korelasyon katsayısı .05 düzeyinde anlamlıdır)

Verilen analizler incelendiğinde öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile akademik başarı düzeyleri (OKS Puanları) arasında [(r=.195, p<.001; (r²= .03)] ve *katılımcı mizah* alt ölçeği puanları ile akademik başarıları (OKS Puanları) arasında [(r=.220, p<.001(r²= .04)] pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Ayrıca akademik başarıları (OKS Puanları) ile yaşam doyum düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (r=-.122*, p<.05). Buna göre öğrencilerin akademik başarı düzeyindeki toplam varyansın % 1’inin yaşam doyumundan kaynaklandığı söylenebilir (r²= .01). Ancak tablo 4.9’daki analiz sonucuna göre öğrencilerin akademik başarı puanları (OKS Puanları) ile kendini geliştirici mizah, kendini yıkıcı mizah ve

saldırgan mizah puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgularına ulaşılmıştır ($p>.05$).

“Öğrencilerin kullandıkları mizah tarzların (kendini geliştirici, katılımcı, saldırgan, kendini yıkıcı) cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, annenin çalışma durumu gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Mizah Tarzları Cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik t testi analizi yapılmış olup sonuçları tablo 4.10’da gösterilmiştir.

Tablo 4.10 Öğrencilerin Mizah Tarzlarının Cinsiyete göre t- testi Sonuçları

Mizah Tarzları	Cinsiyet	N	\bar{X}	S.s	sd	t	P
Katılımcı Mizah	Kız	201	37.23	7.680	388	-.68	.494
	Erkek	189	37.75	7.207			
Kendini Geliştirici	Kız	201	31.97	7.810	388	-2.32	.021*
	Erkek	189	33.85	8.135			
Saldırgan	Kız	201	25.44	9.252	388	-.92	.357
	Erkek	189	26.22	7.380			
Kendini Yıkıcı	Kız	201	24.56	8.444	388	-1.53	.125
	Erkek	189	25.84	7.931			

* $P<.05$ (.05 düzeyinde anlamlı)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde öğrencilerin mizah tarzları alt boyutlarından kendini geliştirici mizah tarzlarının cinsiyet değişkenine göre erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır [$t(388) = -2.32$, $p<.05$]. Erkek öğrencilerin kendini geliştirici mizah tarzları puanlarının ($\bar{X}=33.85$), kız öğrencilerin kendini geliştirici mizah tarzları puanlarına ($\bar{X}=31.97$) göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin mizah tarzları alt boyutlarından katılımcı mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah puanlarının düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$).

“Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Mizah Tarzları Düzeyleri Okul Türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik ANOVA testi analizi

yapılmış olup öğrencilerin katılımcı mizah alt boyutundan aldıkları puanların okul türüne göre anlamlı bir farklılaşma olduğu anlaşılmaktadır [$F_{(2-387)}= 9.346$, $p<.001$]. Bu farklılığın hangi okul türleri arasında olduğunu saptamak amacıyla Tukey HSD testi yapılmış olup analiz sonucuna göre ise Anadolu lisesindeki öğrencilerin katılımcı mizah alt boyutunda aldıkları puan ortalamalarının ($\bar{X} = 39.36$) meslek lisesindeki öğrencilerini aldığı puan ortalamalarından ($\bar{X} = 35.39$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu gözlenmektedir. Ancak öğrencilerin mizah tarzları alt boyutlarından *kendini geliştirici mizah* [$F_{(2-387)}=2.105$, $p>.05$], *saldırgan mizah* [$F_{(2-387)}=.012$, $p>.05$] ve *kendini yıkıcı mizah* [$F_{(2-387)}=2.201$, $p>.05$] düzeylerin de (puanlarının da) okul türüne göre anlamlı farklılaşma olmadığı bulguları tespit edilmiştir.

“Orta öğretim kademesindeki öğrencilerin mizah tarzları algılanan gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Yapılan ANOVA analiz sonuçlarına göre öğrencilerin mizah tarzları ölçeği *katılımcı mizah* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında, algılanan gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır [$F_{(2-387)}= 3.409$, $p<.05$]. Bu farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu saptamak amacıyla Tukey HSD testi yapılmış olup analiz sonucuna göre algılanan gelir durumu yüksek olan ($\bar{X} = 38.02$) öğrencilerin Mizah Tarzları ölçeği katılımcı mizah alt boyutunda aldıkları puanların, algılanan gelir durumu düşük ($\bar{X} = 33.76$) öğrencilerin aldıkları puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmektedir. Ayrıca yapılan ANOVA analiz sonuçlarına göre öğrencilerin mizah tarzları ölçeği *kendini geliştirici mizah* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında, algılanan gelir durumuna göre anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır [$F_{(2-387)}= 3.731$, $p<.05$]. Bu farklılığın hangi tür değişkenler arasında olduğunu saptamak amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre ise algılanan gelir durumu yüksek ($\bar{X} = 35.43$) öğrencilerin *katılımcı mizah* alt boyutunda aldıkları puanların, algılanan gelir durumu düşük ($\bar{X} = 30.22$) öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmektedir. Fakat yapılan varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin mizah tarzları alt boyutlarından *saldırgan mizah* [$F_{(2-387)}=.112$, $p>.05$] ve *kendini yıkıcı mizah* boyutlarından aldıkları puanların $F_{(2-387)}=.065$, $p>.05$] algılanan gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılık arzetmediği bulguları tespit edilmiştir.

“Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Mizah Tarzları Anne Çalışma Durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik t testi analizi yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre katılan öğrencilerin *katılımcı mizah* alt ölçeği puan ortalamalarında [$t(388) = 1.27$, $p>0.05$], *kendini geliştirici mizah* alt ölçeği ortalamalarında [$t(388) = 1.91$, $p>0.05$], *saldırgan mizah* alt ölçeği puan ortalamalarında [$t(388) = 1.21$, $p>0.05$] ve *kendini yıkıcı mizah* alt ölçeği puan ortalamalarında [$t(388) = -.55$, $p>0.05$] annenin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgularına ulaşılmıştır..

“Öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, annenin çalışma durumu, gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?”

“Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik t testi analizi yapılmış olup sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.15 Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeylerinin Cinsiyete göre t- testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S.s	Sd	t	P
Yaratıcılık	Kız	201	36.08	7.896	388	1.318	.188
	Erkek	189	34.99	8.362	388		

T-testi sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin yaratıcılık ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı [$t(388) = 1.318, p > 0.05$] anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, cinsiyete göre yaratıcılık düzeyinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı gözlenmektedir.

“Öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik olarak yapılan ANOVA analiz sonuçlarına göre öğrencilerin yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanlar arasında, okul türüne göre anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır [$F_{(2-387)} = 5.812, p < .05$]. Bu farklılığın hangi tür ya da türler arasında olduğunu saptamak amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Bu analiz sonucuna göre ise Anadolu Lisesinde öğrenim gören ($\bar{X} = 35.39$) öğrencilerin yaratıcılık ölçeğinden aldıkları puanların, Meslek Lisesi ($\bar{X} = 33.81$) öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmektedir. Ancak öğrencilerinin yaratıcılık ölçeği puan ortalamalarında diğer okul türlerine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığını bulgusuna ulaşılmıştır [$F_{(2-387)} = 5.812, p > .05$].

“Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyleri Algılanan Gelir Durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik anova testi analizi yapılmış olup öğrencilerin yaratıcılık düzeylerinin, algılanan gelir durumuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir [$F_{(2-387)} = 3.505, p < .05$]. Bu farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu saptamak amacıyla Tukey HSD testi yapılmış

olup sonucunda ise algılanan gelir durumu orta olan düzeyde olan öğrencilerin (\bar{X} =35.88) yaratıcılık düzeylerinin, algılanan gelir durumu düşük olan (\bar{X} =35.50) öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak algılanan gelir durumu yüksek öğrenciler ile algılanan gelir durumu düşük öğrencilerin yaratıcılık düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olmadığını gözlenmektedir [$F_{(2-387)}=3.505$, $p>.05$].

“Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyleri Anne Çalışma Durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik t-testi analizi yapılmış olup anne çalışma durumuna göre öğrencilerin yaratıcılık ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı [$t(388) = .278$, $p>.05$] bulunmuştur.

“Orta Öğretim öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, annenin çalışma durumu gibi bağımsız değişkenler açısından incelenmesi”

“Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Yaşam Doyumu Düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik t testi analizi yapılmış olup sonuçları aşağıdaki tablo da verilmiştir.

Öğrencilerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Cinsiyete göre t- testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S.s	Sd	t	P
Yaşam doyumu	Kız	201	108.28	15.171	388	-.962	.337
	Erkek	189	109.70	13.793	388		

Yukarıdaki tablodaki t-testi analizi sonuçları incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin çok boyutlu öğrenci yaşam doyumu ölçeği (ÇÖYDÖ) aldıkları puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı [$t(388) = -.962$, $p>.05$] bulunmuştur.

“Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Yaşam Doyumu Düzeyleri okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemini test etmek amacı ile Anova analizi yapılmış olup öğrencilerin çok boyutlu öğrenci yaşam doyumu ölçeğinden aldıkları puanların okul türüne göre anlamlı olarak farklılaşma olduğu anlaşılmaktadır [$F_{(2-387)}= 8.136$ $p<.001$]. Bu farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu saptamak amacıyla Tukey HSD testi yapılmış olup analiz sonucuna göre ise meslek lisesi (\bar{X} =112.95) öğrencilerin çok boyutlu öğrenci yaşam doyumu ölçeğinden aldıkları puanların, Anadolu lisesi (\bar{X} =105.71) öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri ile Genel Lise öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri arasında okul türüne göre

anlamli bir fark olmadığı [$F_{(2-387)}=8.136, p>.05$] ve ayrıca genel lise öğrencilerinin yaşam doymu düzeyleri ile meslek lisesi öğrencilerinin yaşam doymu düzeylerinde de okul türüne göre anlamli bir fark olmadığı [$F_{(2-387)}=8.136, p>.05$] bulgularına ulaşılmıştır..

“Orta Öğretim Kademesindeki Öğrencilerin Yaşam Doymu Algılanan Gelir Durumuna göre anlamli bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik ANOVA testi analizi yapılmış olup öğrencilerin çok boyutlu öğrenci yaşam doymu ölçeğinden aldıkları puanlar arasında, algılanan gelir durumuna göre anlamli bir fark olmadığı anlaşılmaktadır [$F_{(2-387)}=.117, p>.05$].

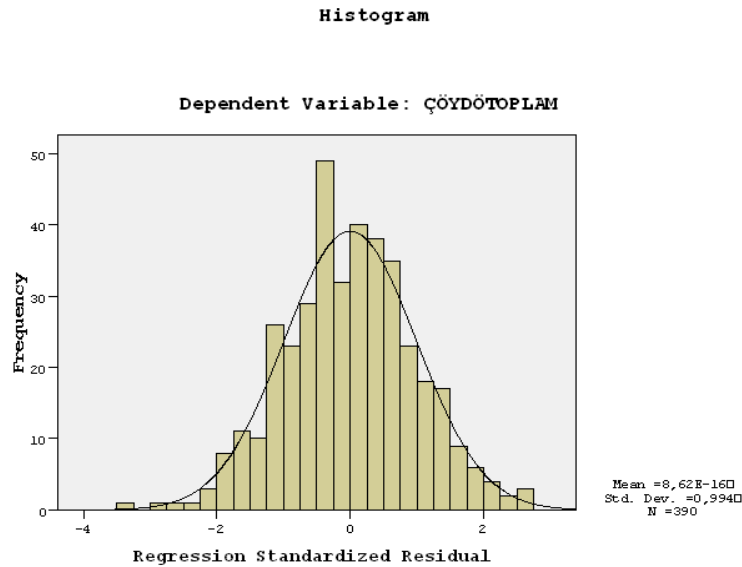
“Orta Öğretim kademesindeki öğrencilerin yaşam doym düzeyleri anne çalışma durumuna göre anlamli bir farklılık göstermekte midir?”

Araştırmanın yukarıda verilen problemine yönelik t testi analizi yapılmış olup annenin çalışma durumu göre öğrencilerin çok boyutlu öğrenci yaşam doymu ölçeğinden (ÇÖYDÖ) aldıkları puanlar arasında anlamli bir farklılaşma olmadığı sonucuna [$t(388) = -.584, p>.05$].

“Orta öğretim öğrencilerinin mizah tarzları ve yaratıcılık düzeyleri, yaşam doym düzeylerinin anlamli yordayıcısı mıdır?”

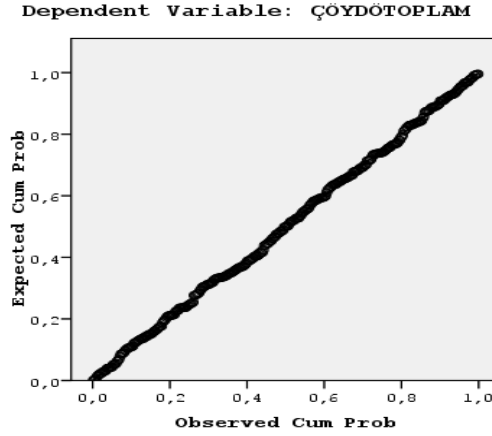
Araştırmanın bu değişkeni için regresyon analizi uygulanması gerektiği için öncelikle regresyon analizi için gerekli olan normallik ve doğrusallık varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiş olup sonuçları aşağıdaki Grafik-1’de verilmiştir.

Grafik-1 Normallik Dağılımı

Yukarıdaki grafiklerden anlaşıldığı gibi araştırmaya konu olan bağımlı değişken yaşam doyumu açısından normal dağılım özellikleri olduğu anlaşılmaktadır.

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Yukarıdaki grafik incelendiğinde bağımlı değişkenimiz olan yaşam doyumu açısından noktaların bir eksen etrafında toplandığı ve doğrusal bir ilişki gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara dayanarak regresyon analizinin önkoşulu olan normallik ve doğrusallık varsayımlarının karşılandığı gözlenmektedir.

Araştırmanın en önemli problemlerinden olan “Orta öğretim öğrencilerinin mizah tarzları ve yaratıcılık düzeyleri, yaşam doyum düzeylerinin anlamlı yordayıcısı mıdır?” sorusunun cevabını test etmek için doğrusal (linear) çoklu regresyon analizi yapılmış olup sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Yaşam Doyum Düzeylerinin Yordanmasına İlişkin Doğrusal Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	T	p	li	ismi
Sabit	108,889	5,081	-	21,429	.000*	-	-
Katılımcı mizah	,338	,108	.173	3,126	.002*	,221	,158
Kendini geliştirici mizah	,219	,102	.121	2,144	.033**	,154	,109
Saldırgan mizah	-,223	,087	-.129	-2,561	.011**	-,168	-,130
Kendini yıkıcı mizah	-,271	,089	-.153	-3,037	.003*	-,179	-,153
Yaratıcılık	-,203	,087	-.114	-2,331	.020**	-,134	-,118
R=	.34	R ² =	.12				
F= (5,384) =	10,58	p =	.000				

* $p < .005$

** $p < .05$

Yukarıda Tablo-29'daki regresyon analizi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin katılımcı mizah tarzları ile yaşam doyum düzeyleri arasında .005 düzeyinde pozitif

yönde anlamlı ilişki olduğu ancak öğrencilerin kendini yıkıcı mizah tarzları ile yaşam doyum düzeyleri arasında negatif yönde .005 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu bulgularına ulaşılmıştır ($p<.005$). Diğer yandan kendini geliştirici mizah tarzları ile yaşam doyum düzeyleri arasında .05 düzeyinde pozitif yönde, ancak öğrencilerin saldırgan mizah tarzları ile yaşam doyum düzeyleri arasında negatif yönde .05 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu bulgularına ulaşılmıştır ($p<.05$). Yapılan analizlerde öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasında negatif yönde .05 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.05$). Yukarıdaki tabloda verilen regresyon analizi sonuçlarına göre öğrencilerin yaratıcılık düzeylerinin yaşam doymu düzeylerinin anlamlı yordayıcısı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($p<.05$). Diğer yandan mizah tarzları alt boyutlarından saldırgan mizah, kendini yıkıcı mizah, kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah tarzlarının yaşam doymu düzeyini anlamlı yordayabildiği sonucuna ulaşılmıştır ($p<.01$). Ancak saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah ile yaşam doymu arasındaki korelasyon değeri negatif olduğundan aralarında ters yönde ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde (β) öğrencilerin yaşam doyum düzeylerini yordayan değişkenler önem sırasına göre birinci sırada katılımcı mizah olduğu ($\beta=.17$) ve yaşam doyum düzeylerinin en önemli yordayıcısı olduğu anlaşılmaktadır. İkinci sırada kendini yıkıcı mizah tarzı ($\beta=-.15$), üçüncü sırada saldırgan mizah tarzı ($\beta=-.12$), dördüncü sırada kendini geliştirici mizah tarzı ($\beta=.12$), beşinci ve son sırada ise yaratıcılığın yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır ($\beta=-.11$).

Regresyon analizi sonucuna göre öğrencilerin mizah tarzları (katılımcı, kendini geliştirici, saldırgan ve kendini yıkıcı) ve yaratıcılık düzeyleri birlikte ele alındığında yaşam doyum düzeyi ile arasında .34 düzeyinde anlamlı ilişkiler olduğu anlaşılmaktadır ($R=.34$, $P<.001$). Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde bağımsız değişkenlerin toplamı; mizah tarzları (katılımcı kendini geliştirici, saldırgan, kendini yıkıcı) ve yaratıcılığın birlikte öğrencilerin yaşam doyum düzeylerinin %12'sini ($R^2=.12$) açıkladığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu mizah tarzları ve yaratıcılığın yaşam doymunu açıklayan önemli değişkenler olduğunu göstermektedir.

Regresyon analizi sonucuna göre öğrencilerin yaşam doyum düzeylerine ilişkin regresyon eşitliği(matrisi) aşağıdaki gibidir:

(Yaşam Doyum Düzeyi= $108.88 + .338$ Katılımcı Mizah+ $.219$ Kendini Geliştirici Mizah+ $-.223$ Saldırgan Mizah+ $-.271$ Kendini Yıkıcı Mizah+ $-.20$ Yaratıcılık).

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın bulguları konu ile ilgili diğer araştırma bulguları karşılaştırarak tartışılmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Araştırma kapsamında, orta öğretim öğrencilerinin mizah tarzları ve yaratıcılık düzeylerinin, yaşam doyum düzeyleri üzerindeki yordama gücü incelenmiş olup elde

dilen önemli bulgular aşağıda tartışılmıştır. Orta öğretim öğrencilerinin mizah tarzları (kendini geliştirici, katılımcı, saldırgan, kendini yıkıcı) ile yaratıcılık düzeyleri karşılaştırılmış olup yapılan analizler sonucunda öğrencilerin mizah tarzları alt boyutlarından katılımcı mizah düzeyleri ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak *kendini geliştirici mizah, kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah* düzeyleri ile yaratıcılık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Konu ile ilgili olarak Vural (2004) yapılan araştırmada, yaratıcılığın mizahı, mizahın da yaratıcılığı besleyen, geliştiren özellikler taşıdığı, hem çocuk hem de çevresi için olumlu duygular yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır. Yine Ulloth (2002), mizahın kullanıldığı bir ortamda bireyin öğrenme yeteneğinin arttığı, daha hızlı öğrendiği ve daha çabuk hatırladığı görüşü araştırmanın bu bulguları ile paralellik göstermektedir. Martin ve Lefcourt (2004), yapmış oldukları araştırmada mizahın sosyal olarak; bireyler arasında köprü görevi görerek yeni ilişkilerin kurulmasına ya da arkadaşlıkların güçlenmesine yardımcı olduğu, çatışmaların çözümlenmesine yardım ettiği, yaratıcılık ve üretkenliği arttırarak doyum sağladığı bulgusuna varılmıştır. Mizah, olaylara ters açıdan bakmayı gerektirir. Bu bağlamda, mizahın insan üzerinde yeni bakış açıları kazandırma gibi bir özelliğinden de söz edilebilir. Bir bakıma, tek düze bakışı altüst eder. Yeni açılımlar, görünümler kazandırır. Bunun düşünce boyutundaki karşılığı ise “yaratıcılık” olarak ifade edilmektedir. Aydın (2006), “mizahın kullanımının, estetik bir değer taşımakla birlikte öğrenciyi farklı biçimlerde düşünmeye zorlamakla onlardaki yaratıcılığı keşfetme adına önemli bir yaklaşım kabul edilebilir; çünkü mizahî bakış beraberinde eleştirel düşünmeyi de getirmektedir”.

Orta öğretim öğrencilerinin mizah tarzları (kendini geliştirici, katılımcı, saldırgan, kendini yıkıcı) ile yaşam doyumunu düzeyleri karşılaştırılmıştır. Yapılan analizler sonucuna göre *katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah* ile yaşam doyumunu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, *saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah* ile yaşam doyumunu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum olumlu mizah tarzlarının kullanımının, yaşam doyum düzeylerini olumlu yönde etkilediği ancak olumsuz mizah tarzı kullanımının ise yaşam doyumunu olumsuz etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Bu konu ile ilgili olarak yapılan benzer bir araştırmada gülmenin ve mizahın bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığı açısından büyük etkileri olduğunu ve bireyin mutlu olmasında büyük paya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Martin ve Lefcourt, 1983; Martin ve Lefcourt, 1984). Martin ve diğ. (2003) yaptığı bir başka araştırmada mizahla ilgili çalışmalarında özellikle katılımcı mizahın kişinin psikolojik iyi olma düzeyine olumlu etkisinin olduğunu belirterek bu tarz mizah anlayışına sahip insanların neşeli, mutlu, duygu durumu iyi olan, kendine diğer insanlara saygılı olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca kendini geliştirici mizaha sahip insanların yaşam ile ilgili olumsuz durumlarla karşılaştıklarında mizahı başa çıkma stratejisi olarak kullandıkları ve bu şekilde yaşam doyumlarını arttırdıklarını ifade etmişlerdir. Yerlikaya (2003) yaptığı çalışmada yıkıcı mizahın üzüntü, kaygı gibi olumsuz duygularla pozitif yönde; ilişki doyumunu,

psikolojik iyi olma durumu ve benlik saygısı ile negatif yönde ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu bulgular araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamında yapılan korelasyon analizleri sonucuna göre orta öğretim öğrencilerinin yaratıcılık düzeyi ve yaşam doymu düzeyleri arasındaki negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgu yaratıcılık düzeyi yüksek olan öğrencilerin beklentilerinin yüksek olmasına bağlı olarak yaşam doymu düzeylerini olumsuz yönde etkileyebileceği şeklinde yorumlanabilir. Akkan (2010) tarafından yapılan bir araştırma sonucuna göre öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile yaşam doymu düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç bu araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Ciğerci (2006) yaptığı çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilere oranla depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm taşıma olasılığının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Üstün yetenekli çocukların duyarlı ve hassas olmaları nedeniyle psikolojik belirti taşıma risklerinin daha fazla olabileceğini ifade etmiştir. İlgili literatür incelendiğinde yaratıcılık düzeyi yüksek olan bir çok sanatçının ve bilim adamının psikolojik sorun yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçların bu araştırma bulguları ile paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Yaratıcılığın ortaya çıkması için “çarpılacak bir duvar olması” gerektiği söylemi huzurlu ve mutlu bir yaşamın sanatsal yaratıcılığı tetiklemiyor olması olgusu, sanatçıların neden mutsuz insanlar oldukları genellemesini düşündürmüştür (Tozar, 2002). Literatüre yar alan yukarıda belirtilen araştırma sonuçları da yaratıcılık ve yaşam doymu arasında negatif yönde anlamlı ilişkinin varlığına yönelik bulguyu desteklemektedir. Ancak Şahin (2010), İlköğretim öğretmenlerinin yaratıcılıkları ile yaşam doymu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin akademik başarı düzeyleri (OKS Puanları) ile katılımcı mizah arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Ancak öğrencilerin akademik başarıları ile kendini geliştirici mizah, saldırgan mizah, kendini yıkıcı mizah arasında anlamlı ilişkini olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Topuz (1995) tarafından 132’si kız, 138’i erkek olmak üzere toplam 270 ilköğretim sekizinci sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada mizah duygusu ve akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aydın (2006), Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu yönde etki ettiği sonucuna ulaşmıştır. Bir başka çalışmada, Çelik (2006), yapmış olduğu çalışmada, bilgisayar destekli mizah ile fizik öğretimi gören deney grubunun, geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubundan akademik başarısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Oruç (2006) yaptığı çalışmada mizaha dayalı olarak öğrenim gören öğrencilerin başarı düzeylerinin

daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar mizahın akademik başarı üzerinde olumlu etkisinin olduğu tezini güçlendirmektedir.

Yapılan analizler sonucunda mizah tarzları alt boyutlarından kendini geliştirici mizah, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah tarzlarının okul türüne göre farklılaşmadığı sonucu elde edilirken, katılımcı mizah tarzının Anadolu Lisesi öğrencilerinin, Meslek Lisesi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusu elde edilmiştir. Ancak Sepetci (2010), okul yöneticilerinin mizah tarzlarının betimlenmesi konulu çalışmasında, yöneticilerin kullandıkları mizah tarzlarının mezun oldukları okul türüne göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma kapsamında öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile cinsiyet, okul türü, algılanan gelir durumu, annenin çalışma durumu, gibi bağımsız değişkenler karşılaştırılmıştır. Analizler sonucunda öğrencilerin yaratıcılık düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan analizlerde öğrencilerin yaşam doyum düzeylerinin cinsiyet, algılanan gelir durumu ve annenin çalışıp çalışmama durumuna göre farklılık göstermediği bulgularına ulaşılmıştır. Benzer araştırmalar incelendiğinde, Myers ve Diener (1995), Erdem ve diğ. (2004), Aysan ve Bozkurt (2004) ile Annak (2005), yaşam doyum düzeyinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucu ulaşılmıştır. Akkan (2010), üstün yetenekli çocuklar üzerinde yapmış olduğu araştırmasında yaşam doyum düzeylerinin cinsiyet ve sosyo ekonomik düzeye göre farklılaşmadığı sonucunu, bu araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Ancak Keser (2005) kadınların yaşam doyumunun, erkeklere oranla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Aynı şekilde Dost (2007), yaptığı araştırmasında kızların yaşam doyum düzeylerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu, sonucuna ulaşmıştır.

Diğer yandan yapılan varyans analizi sonucunda öğrencilerin yaşam doyum düzeylerinin okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Meslek lisesinde okuyan öğrencilerin yaşam doyum düzeylerinin, Anadolu lisesinde okuyan öğrencilerin yaşam doyum düzeylerinden yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak Anadolu Lisesi ve Genel Lise öğrencileri ile Genel Lise ve Meslek Lisesi öğrencilerinin yaşam doyum düzeylerinde anlamlı farklılaşma tespit edilememiştir. Yapılan literatür taramasında öğrencilerin yaşam doyum düzeylerini okul türüne göre karşılaştıran araştırmaya rastlanmamıştır. Meslek lisesi öğrencilerinin yaşam doyum düzeylerinin Anadolu Lisesi öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olması ilginç sonuç olarak karşılanmıştır. Meslek lisesi öğrencilerinin yaşam ile ilgili beklentilerinin düşük olması ve düşük beklentilerinin önemli bir kısmının gerçekleştiriyor olmaları yaşam doyum düzeylerinin de yüksek olmasının nedeni olarak kabul edilebilir. Fakat Anadolu Lisesi öğrencilerinin beklentilerinin daha yüksek olması ve yüksek beklentilerini karşılamada yetersiz olmaları yaşam doyum düzeylerinin düşük olmasının önemli nedenlerinden birisi olarak yorumlanabilir.

Araştırmada yapılan varyans analizi sonucunda öğrencilerin akademik başarılarının algılanan gelir durumuna göre anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Algılanan gelir durumu orta ve yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının, algılanan gelir durumu düşük olan öğrencilerin akademik başarılarına kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak algılanan gelir durumu orta ve yüksek olan öğrencilerlesin akademik başarıları arasında anlamlı farkın olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Konu ile ilgili benzer araştırmalar incelendiğinde ise Dornbusch ve arkadaşları yaşları 14-18 arasında değişen, toplam 7836 ergen üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda ekonomik durum ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır. (Akt. Arcan, 2006). Bu araştırma sonucuna göre öğrencilerin akademik başarılarının anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Annesi çalışan öğrencilerin annesi çalışmayan öğrencilere göre daha yüksek akademik başarıya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, çalışan annelerin ders çalışma konusunda daha bilinçli oldukları ve çocuklarını ders çalışma konusunda daha destekleyici oldukları söylenebilir.

Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre öğrencilerin yaşam doyum düzeyleri ile yaratıcılık, saldırgan mizah, kendini yıkıcı mizah, kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah değişkenleri arasında anlamlı ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Yaratıcılık, saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah ile yaşam doymu arasındaki korelasyon değeri negatif olduğundan aralarında ters yönde ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin yaratıcılık ölçeği ile mizah tarzları ölçeği alt boyutlarından saldırgan mizah ve kendini yıkıcı mizah puanları arttıkça yaşam doyum düzeyleri düştüğü söylenebilir. Diğer yandan öğrencilerin mizah tarzları alt boyutlarından kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah tarzlarının yaşam doyum düzeyini anlamlı yordayabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizah tarzını kullanma eğilimleri ile yaşam doymu düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Yani öğrencilerin kendini geliştirici mizah ve katılımcı mizahı kullanımı arttıkça yaşam doyumlarının da arttığını söylemek doğru olacaktır. Araştırma katılan öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile yaşam doymu düzeyleri arasındaki negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bir başka ifade ile öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arttıkça, yaşam doyum düzeylerinin düştüğü bulgusu ilginç ve önemlidir. Bu sonuç farklı şekilde yorumlanıp tartışılabilir. Şöyle ki yaratıcılık düzeyi yüksek olan kişiler yaşamdan beklentileri de yüksektir. Bu nedenle yüksek yaşam beklentilerini karşılamadaki yetersizlikleri yaşam doyum düzeylerinin de düşük olmasını açıklayabilir. Konu ile ilgili diğer araştırmalar incelendiğinde Cığerci (2006), Akkan (2010) yaratıcılık ve yaşam doymu arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgular araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Şahin (2010) ise yaratıcılık ve yaşam doymu arasında bir ilişki olmadığı sonucunu elde etmiştir. Konu ile ilgili Kuiper ve diğler (2004), Martin ve Lefcourt (1983), Martin ve diğ. (2003),

mizahın stresle baş etmede ve olumlu duygular geliştirmede bir araç olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İlhan (2005), mizahın öznel iyi oluş üzerinde düşük ama anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yerlikaya (2007) ile Öz ve Hiçdurmaz (2010) yapmış oldukları araştırmalarda mizahın, stres yaratan durumlardan uzak tutarak, olumsuz duygular yerine daha olumlu duygular oluşturduğu sonucuna varmışlardır.

Gerek bu araştırma bulguları gerekse diğer araştırmacıların bulguları incelendiğinde mizah ve yaratıcılığın, yaşam doyumu ile yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin ve ailelerin öğrencileriyle kurmuş oldukları iletişimde; mizahı kullanmaları, yaratıcılıklarını geliştiren faaliyetlerin yanı sıra sosyal faaliyetlere de yönlendirmeleri öğrencilerin yaşam doyum düzeyleri üzerinde ve özellikle öznel iyi oluş düzeylerinde olumlu etki oluşturacağı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularına, bulgular ışığında yapılan yorum ve tartışmalara dayalı olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma bulgularında katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizah ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu mizah tarzlarına sahip olan bireyler, kendine ve başkalarına saygılı, sağlıklı kişiler kurabildikleri ve hayata daha olumlu baktıkları bilinmektedir. Ayrıca araştırma katılan öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu yani öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arttıkça, yaşam doyum düzeylerinin düştüğü bulgusu ilginç ve önemli sonuçtur. Bu nedenle öğretmenlerin ve ebeveynlerin öğrencileriyle kurdukları ilişkilerinde mizah tarzlarını kullanarak model olmaları, öğrencileri sosyal ilişkilerinde katılımcı mizah ve kendini geliştirici mizahı kullanmalarını teşvik edici ve cesaretlendirici tutum içinde olmaları yaşam doyum düzeyleri üzerinde ve özellikle öznel iyi oluş düzeylerinde olumlu etki oluşturacağı düşünülmektedir. Özellikle grup rehberliği etkinliklerinde veya bireysel rehberlik uygulamalarında öğrencilerin mizah anlayışlarının geliştirilmesine mizahi dili geliştirici etkinliklere ağırlık verilmesi önemli görülmekte ve önerilmektedir.

Araştırma bulgularında öğrencilerin akademik başarıları ile yaratıcılık düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Akademik yönden başarılı olmanın çok önemsendiği ülkemizde eğitimcilere ve ailelere öğrencilerin yaratıcılık becerilerini geliştirici etkinliklere önem vermeleri önerilmektedir. Ezberci klasik eğitim anlayışı yerine yaratıcı etkinlik ve faaliyetlerin yer aldığı çağdaş yapılandırmacı eğitimin etkili kullanılmasının öğrencilerin hem yaratıcılık becerilerini hem de akademik başarılarını artıracak bilinmesi önemli bir ihtiyaçtır.

Araştırma bulgularında öğrencilerin akademik başarı ile yaşam doyum düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Anne-babalar ve eğitimcilere öğrencilerin akademik başarıları artırmak uğruna aşırı

baskı yapmalarının yaşam doyum düzeylerini olumsuz etkilediğini bilmeleri ve çocuklarının yaşam kalitesini artıracak önlemler almaları önerilmektedir. Öğrencileri sadece başarı için yarışan robotlar şeklindeki bakışın ileride daha büyük sorunlara yol açabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Araştırmanın farklı yaş ve meslek gurupları üzerinde test edilmesi çalışma sonuçlarının genellenebilmesi adına yararlı olabilir. Mizah tarzları, yaratıcılık ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde anne-baba ve öğretmen tutumlarının etkisinin araştırılması için deneysel çalışmaların yapılması önerilmektedir. Öğrencilerin yaratıcılık becerilerini, mizah anlayış ve becerilerini geliştirmeye yönelik grup rehberliği etkinliklerini de içerek bir rehberlik programı hazırlanmasına yönelik program geliştirme çalışmalarının nasıl olacağı tartışılıp değerlendirilmeye değer bir konu olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKKAN, E. (2010). *Orta Öğretimdeki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Zeka Ve Yaratıcılık Düzeylerinin Yaşam Doyumlarını Yordama Gücü*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- AKSOY, B. (2004), *Coğrafya Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımı*, (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ANNAK, B.B. (2005), *Sosyal Destek, Sosyal Ağ, Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumu: Duygu-Durum ve Anksiyete Bozukluğu Tanısı Alan Kişiler ve Düzenli Hemodiyaliz Tedavisi Gören Hastalar Açısından Bir Karşılaştırma*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- ARCAN, K. (2006), *Özel Okullara Giden Lise Düzeyindeki Ergenlerin, Akademik Başarıları İle Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ASLAN, E. (2001 b). Torrance Yaratıcı Düşünme Testi'nin Türkçe Versiyonu, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 19-40.
- AYDIN, G. (1993). Olumlu Kişilik Özelliklerinin Sağlık Sorunlarının Sıklığını Yordamadaki Rolü , *3P Dergisi*, 1(4).
- AYDIN, İ. S. (2006). *Türkçe Derslerinde Mizah Kullanımının Öğrenci Tutum Ve Başarısına Etkisi*, (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- AYDIN, G. (1993). İç-Dış Kontrol Odağı İnancı İle Durumluk Mizah Tepkisi Arasındaki İlişki, *II. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. 87-98.
- AYSAN, F. ve Bozkurt, N. (2004). Okul Psikolojik Danışmanlarının Yaşam Doyumu, Stresle Başa Çıkma Stratejileri ile Olumsuz Otomatik Düşünceleri: İzmir İli Örnekleme, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı İnönü Üniversitesi*, Malatya.
- BAYKAL, A. (2004). Yaratıcılık Eğitimi İlk ve Ortaöğretimde Araştırma Teknikleri ve Proje Semineri, *Maltepe Üniversitesi Yayınları*, 16-24, İstanbul.
- BOURLAND, S. L., Stanley, M. A., Snyder, A. G., (2000). Quality Of Life In Older Adults With Generalized Anxiety Disorder, *Aging and Mental Health*, 4, 315–323.
- CARİN, A. ve Sund, B. (1985). *Teaching Modern Science* (4th ed.). Columbus, Ohio: C. E. Merrill Publishing Co.
- CİĞERCİ, C. Z. (2006). *Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerde Benlik Saygısı, Başkalarının Algılaması ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler (Fen lisesi ve Düz Lise Karşılaştırması)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- ÇEÇEN, A. R. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 19-30.
- ÇELİK, E. (2006). *Fizik Öğretiminde Bilgisayar Destekli Mizahın Öğrenci Başarısına ve Tutumuna Etkisi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÇETİNKAYA, H. (2004). *Beden İmgesi, Beden Organlarından Memnuniyet, Benlik Saygısı, Yaşam Doyumu ve Sosyal Karşılaştırma Düzeyinin Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşması*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- ÇİVİTÇİ, A. (2007). Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları, *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 51-60.
- DIENER, E. (1984). Subjective Well-Being, *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- DIENER, E. ve Lucas, R. E. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades Of Progress, *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-303.
- DIENER, E., Emmons, R.A., Larson, R.J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale, *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- DOST, M. T. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 132-143.

- ERDEM, N., Karbulutlu, E., Okanlı, A., Tan, M. (2004), Hemodiyaliz Hastalarında Umutsuzluk ve Yaşam Doyumu, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN:1303-5134, www.insanbilimleri.com, Erişim tarihi:06.01.2011.
- ERDOĞDU, Y. (2006 a). Yaratıcılık Değerlendirme Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(12), 61-79.
- ERDOĞDU, Y. (2006 b). Yaratıcılık ile Öğretmen Davranışları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com*, 5(17), 95-106.
- ERİCSON, S. J. ve Feildstein, S. W. (2007). Adolescent Humor and Its Relationship to Coping, Defense Strategies, Psychological Distress and Well-Being, *Child Psychiatry and Human Development*, 37(3), 255-271.
- GÜLEL, G. (2006). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yaratıcılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Pamukkale Üniversitesi Örneği)*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- GÜMÜŞBAŞ, B. (2008). *Stresle Basa Çıkma Yolları Eğitim Programının İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinin Stresle Basa Çıkma Yöntemleri ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*, (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- GÜNDOĞAR, D. ve diğ. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi, *Klinik Psikiyatri*, 10, 14-27.
- GÜNGÖR, G. (2006). *Coğrafya Eğitiminde Yaratıcı Düşünme Teknikleri Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İLHAN, T. (2005). *Öznel İyi Oluşa Dayalı Mizah Tarzları Modeli*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KARAKUŞ, M. (2001). Eğitim ve Yaratıcılık. *Eğitim ve Bilim*, 26 (119), 3-3.
- KESER, A. (2005). İş Doyumu ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama, *Çalışma ve Toplum*, 4, 77-96.
- KUIPER, N. A., M. Grimshaw, C. Leite ve G. Kirsh. (2004). Humor Is Not Always The Best Medicine: Specific Components Of Sense Of Humor And Psychological Well-Being, *Humor: International Journal of Humor Research*, 17, 135-168.
- MARTİN, R. A. ve Lefcourt, H. M. (1983). Sense Of Humor As A Moderator Of The Relation Between Stressors And Moods, *Journal Personality and Social Psychology*, 45(6), 1313-1324.

- MARTİN, R. A., Lefcourt, H. M. (2004). Sense Of Humor And Physical Health: Theoretical Issues Recent Findings, And Future Directions, *Humor*, 17(1), 1–20.
- MARTİN, R. A., Puhlik-Doris, P. Larsen, G., Gray, J. ve Weir, K. (2003). Individual Differences Of Uses Of Humor And Their Relation To Psychological Well-Being: Development Of The Humor Styles Questionnaire, *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48–75.
- MYERS, D. G., Diener, E. (1995). Who is happy?, *Psychological Science*, 6, 10-19.
- ORUÇ, Ş. (2006). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah*, (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖZ, F. ve Hiçdurmaz, D. (2010). Stresle Başetmede Önemli Bir Yol: Mizahın Kullanımı, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(1), 83-88.
- ÖZDEN, Y. (1993). *Yaratıcılığı Geliştirme Düşünmeyi Öğrenme Öğretme Biçimleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- ÖZER, M. ve Karabulut, Ö. Ö. (2003). Yaşlılarda Yaşam Doyumu, *Turkish Journal of Geriatrics*, 6(2), 72-74.
- PETERSON, C., Park, N. K. ve Seligman, M. E. P. (2005). Orientations To Happiness And Life Satisfaction: The Full Life Versus The Empty Life, *Journal of Happiness Studies*, 6, 25–41.
- RIZA, E. T. (2000). Çocuklarda ve Yetişkinlerde Yaratıcılık Nasıl Uyarılır, *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 68, 5-12.
- ROUQUETTE, M. L. (1992). *Yaratıcılık*. İstanbul: Şefik Matbaası.
- SEPETCİ, (2010). *Okul Yöneticilerinin Mizah Tarzlarının Betimlenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- SHAMMİ, P. and Stuss, D. T. (1999). Humour appreciation: a role of the right frontal lobe, *Brain*, 122, 657-666.
- SÜZEN, D. (1987). *İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinde Yaratıcı Düşünme Yeteneği ile Benlik Kavramı Arasındaki İlişki*, (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TOPUZ, S. (1995). The Relation Among Popularity, Sense Of Humor And Academic Achievement, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TORRANCE, E. P. (1968). *Education and the Creative Potential*. Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- TOZAR, Z. (2002). Delilik ve Dahilik O İnce Çizgi, *Bilim ve Teknik Dergisi*, Ankara, Ekim, sayı 419.

- ULLOTH, J. K. (2002). The Benefits of Humor in Nursing Education, *Journal of Nursing Education*, 41(11) , 476-81.
- VURAL, A. (2004). *Mizah ve Gülmenin İnsan Yaşamındaki Yeri ve Önemi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YERLİKAYA, E. E. (2003). *Mizah Tarzları Ölçeğinin Uyarlama Çalışması*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- YERLİKAYA, N. (2007). *Lise Öğrencilerinin Mizah Tarzları ile Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Adana.